

İslâm dininin “temel ilkeler” nelerdir? (Rev 4)
(Bu yazının bundan önceki sürümü: Rev 3 (<http://wp.me/p2t6mi-1MF>).

Bu soru hemen iman'ın altı veya İslâm'ın beş şartını akla getiriyor değil mi? Bu şartlar, Müslüman sayılmak ve iman sahibi sayılmak için yerine getirilmesi gerekenler olup, “temel ilkeler” deyimiyle anlatılmak istenilen ise bu değildir.

Temel ilkeler, -referansları bu konuların uzmanlarınca belirlenerek- şu üç sorunun cevapları olabilir:

Referans	Özü	Ayrıntıları
	(1) Nereye varılmak istendiği (yani vizyonu ¹ , Müslümanlığı seçen bir kimsenin, seçmemiş olandan farklı olarak hangi büyük amaca erişmek istediği).	Örneğin: “İslâm dini aracılığıyla varılmak istenen nokta, tüm evrenin oluşum ve işleyişinin anlaşılmasıdır”
	(2) Oraya niçin varılmak istendiği (yani misyonu, o amaç(lar)a erişme isteğinin temelinde hangi öz-niyetin bulunduğu).	Örneğin, “Tüm varlıkları kavrayan evrenin oluşum ve işleyişinin anlaşılıp, onunla uyum halinde (teslim olarak) yaşamak”.
	(3) Misyonu uyarınca vizyonunun tanımladığı yere, hangi ilkelere uyularak yürünmesi gerektiği	Yani değerler, yaşam içinde hangi ilkelere (maksim, http://wp.me/p2t6mi-1Gk) sadık kalacağı.
	Bu ilkeler (maksimler) şunlar olabilir: Mksm 1. Tüm varlıkların bir bütün olduğu (vahdet-i vücûd, http://bit.ly/1fnDwIA)	“Varlıkların bütünlüğü”nden evren anlaşılabilir. Aşağıdaki birkaç örneğin, bu maksim adayının türevleri olduğu söylenebilir: 1. Akıl ve sezgi'nin (http://wp.me/p2t6mi-Zu) bütünlüğü 2. Gerçekliklerin (verity) bütünlüğü (uni-verity ≈ bilim dallarının bütünlüğü) 3. İnsanların, kavimlerin, çeşitli görüş sahiplerinin bütünlükleri 4. Varlıkların (insan, hayvan, bitki, hava, su, taş, toprak vd) bütünlüğü 5. Bölünmeye, bütünlüğü bozulmaya konu olabilecek ve böylece de çeşitli kötülükleri ortaya çıkarabilecek her şey.
	Mksm 2. Kul (tüm varlıklar) hakkına saygı (bkz. http://bit.ly/1n5Ujv2 “kul” maddesi)	Varlıkların haklarına saygı kavramıyla kast edilen, o varlıkların oluşturduğu büyük bütünün işleyişine uyum göstermek (teslim olmak) olarak yorumlanabilir.
	Mksm 3. “Büyük bütün”ün içerdiği bilgi ile kişi arasındaki tüm bilgi, zan, tahmin, inanç vb'nin askıya alınarak ² ilişki kurulması. Yani “tahkiki iman” (sorgulamaya dayalı iman, http://bit.ly/1cjenHc)	Tahkiki iman'ın niçin gerekli olduğu, birinci sorudaki amaç bağlamında daha iyi anlaşılıyor. Söz konusu “anlaşılma” ancak tahkik (sorgulama) yoluyla mümkündür. Tüm yargıların askıya alınması ise aslında bilim'in de temel ilkesidir.

Bu üç maksim adayı yeterince doğurgan görünüyor. Bununla beraber, kapsanmamış olabilecek başkaca alanları içerebilecek maksim(ler) de bulunabilir. Güvenle söylenebilecek olansa, temel ilkeleri belirlenmemiş bir İslâm'ın, dirlik kaynağı olma işlevini yerine getiremeyeceğidir. 11.06.2014

¹ Vizyon, misyon ve değerler için daha anlamlı karşılıklar olarak sırasıyla “Büyük ve İddialı Sonuç”, “öz-niyet” ve “öz-değerler” terimleri kullanılmaktadır. (Harvard Business Review, Reprint 96501, “Building Your Company's Vision”, Collins & Porras, 1996)
² “Sen çıkarsan aradan bulur seni yaradan” sözü muhtemelen bu ilkeyi işaret ediyor olabilir.